

Główne postulaty dotyczące pomocy publicznej w kontekście Just Transition Fund:

1. Ze względu na obecnie zdefiniowane warunki dostępu oraz zbyt niskie finansowanie, część działań i inwestycji, które wpisują się w politykę transformacji byłaby trudna do zrealizowania. Aktualne zasady nie są wystarczającym instrumentem łagodzenia zmian strukturalnych, ich aktualizacja jest pilna i konieczna, aby móc z odpowiednim wyprzedzeniem wykreować w regionach silnie uzależnionych od paliw kopalnych w gospodarce i energetyce warunki dywersyfikacji gospodarczej oraz zapewnić optymalne warunki dla skoku technologicznego zwłaszcza w przemyśle i sektorach wysokoenergetycznych. Należy rozważyć, czy takie środki wsparcia mogłyby opierać się na art. 107 ust. 3 lit. b) TFUE ze względu na istotne i przykładowe znaczenie przyjaznej dla klimatu restrukturyzacji regionów węglowych dla polityki energetycznej i klimatycznej Unii Europejskiej.
2. Rekomendujemy złagodzenie warunków wsparcia sieci ciepłowniczych (art. 46 GBER – pomoc na „efektywny energetycznie system ciepłowniczy i chłodniczy”). Ze względu na powiązanie przepisu art. 46 GBER z definicją zawartą w art. 2 pkt 41 dyrektywy 2012/27/UE w przypadkach wielu lokalnych sieci ciepłowniczych, w praktyce wykluczone są one z możliwości uzyskania wsparcia na działania modernizacyjne, mające na celu zmniejszeniu strat ciepła w przesyłach. Należy zauważyć, że takie działania ewidentnie przyczyniają się do osiągnięcia wyższego poziomu efektywności energetycznej. Dzięki wymianie dotychczasowych sieci na nowoczesne sieci oparte o tzw. rury preizolowane możliwe jest znaczące ograniczenie zużycia energii pierwotnej. Z uwagi jednak na warunkowanie wsparcia na sieci ciepłownicze od sposobu produkcji energii cieplnej u źródła, działania w zakresie modernizacji sieci, które ewidentnie przyczyniałyby się do osiągnięcia celu efektywnościowego, wykluczone są z możliwości otrzymania wsparcia w ramach GBER. W kontekście polskich uwarunkowań można się spodziewać, że brak wsparcia dla sieci ciepłowniczych, scenariuszem alternatywnym po stronie operatorów niewielkich lokalnych systemów ciepłowniczych, nie tyle będzie „zielona” inwestycja oparta o OZE, kogenerację etc., lecz eksploatacja systemu, aż do czasu jego całkowitego zdekapitalizowania. Ostatecznie odbiorcy indywidualni prawdopodobnie w większości przypadków przerzucą się na ogrzewanie gospodarstw domowych, korzystając z paliw kopalnych (w praktyce węgla).
3. Postulujemy o złagodzenie warunków udzielenia pomocy inwestycyjnej na recykling i ponowne wykorzystanie odpadów (art. 47 GBER). Szczególnie art. 47 ust. 6 który wprowadza wymóg, aby inwestycja wykraczała poza aktualny stan techniki, wydaje się być istotnym ograniczeniem. Dodatkowo ustęp 7 przedmiotowego przepisu wskazuje, że kosztami kwalifikowalnymi są dodatkowe koszty inwestycji konieczne do realizacji inwestycji prowadzącej do lepszej lub bardziej wydajnej działalności w zakresie recyklingu lub ponownego użycia w porównaniu z konwencjonalnym procesem związanym z działalnością w zakresie ponownego użycia i recyklingu o tej samej mocy produkcyjnej, jaki by powstał w przypadku braku pomocy. Powyższe uwarunkowania udzielenia przedmiotowego rodzaju pomocy w praktyce eliminują, jeśli nie wszystkie, to zdecydowaną większość projektów z zakresu recyklingu, z możliwości otrzymania pomocy, o której mowa w art. 47 GBER.
4. Inwestycje w zakresie recyklingu i ponownego wykorzystania nie mogą liczyć na wsparcie w ramach pomocy inwestycyjnej na infrastrukturę lokalną (art. 56 GBER) z uwagi na brzmienie art. 56 ust. 2 w zw. z motywem 76 preambuły GBER. Zgodnie z przedmiotowymi regulacjami przepisy dotyczące pomocy na lokalną infrastrukturę nie

powinny mieć zastosowania do pomocy na następujące rodzaje infrastruktury: infrastruktura badawcza, klastry innowacyjne, efektywny energetycznie system ciepłowniczy i chłodniczy, infrastruktura energetyczna, recykling i ponowne wykorzystanie odpadów, infrastruktura szerokopasmowa, infrastruktura związana z kulturą i zachowaniem dziedzictwa kulturowego, infrastruktura sportowa i wielofunkcyjna infrastruktura rekreacyjna, porty lotnicze i porty. Zasadnym więc byłoby dopuścić możliwość finansowania na podstawie art. 56 GBER infrastruktury, dotyczącej recyklingu i ponownego wykorzystania odpadów, niewykraczającej poza aktualny stan techniki. Innymi słowy infrastruktura recyklingu i ponownego wykorzystania niespełniająca warunków z art. 47 powinna być dopuszczona do finansowania w ramach art. 56 GBER.

5. Zgodnie z art. 13 lit. b GBER wyłącza się „wytworzenie energii, jej dystrybucję i infrastrukturę” z zakresu pomocy regionalnej. W motywie 33 GBER wyjaśniono, że wynika to z faktu, iż obszary te podlegają sektorowym przepisom dotyczącym rynku wewnętrznego. Należałoby rozważyć możliwość finansowania kosztów związanych z wytwarzaniem energii przykładowo na podstawie osobnego artykułu GBER.
6. Konieczne byłoby wprowadzenie zmian w przepisach, które uwzględniłyby specyfikę spółek B+R, w kontekście długości trwania projektów czy też specyfiki przepływów finansowych tych podmiotów w długim okresie. Należy mieć na uwadze, że proces badawczo-rozwojowy jest procesem czasochłonnym. Często jest to okres kilku-, kilkunastu- a nawet kilkudziesięciu lat. Oczywiście proces badawczy może zostać podzielony na etapy, ale przy standardowych rygorach wsparcia UE stosowana jest zasada $n+3$ lub $n+2$, która sprawia, że możliwy okres realizacji projektu jest na tyle krótki, że nie pozwala przeprowadzić efektywnego i kompletnego procesu badawczego, czy niejednokrotnie nawet jego etapu. Ponadto, przy podziale badań na etapy problematyczne staje się ujęcie projektowe – zarówno w kontekście konieczności spełnienia efektu zachęty, jak również mierzalnych efektów, które - jeśli badania są na wczesnym etapie - mogą być trudne do wyrażenia w mierzalnych wskaźnikach.
7. Należy rozważyć zmianę przepisów w zakresie badania sytuacji finansowej przedsiębiorstw prowadzących działalność badawczo-rozwojową. Spółki prowadzące badania są często spółkami celowymi założonymi do prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej i nieprowadzące działalności biznesowej. Pojawia się problem dotyczący sytuacji finansowej tych przedsiębiorstw, które generują koszty nie osiągając żadnych przychodów do momentu komercjalizacji wyników badań, co może być przyczyną braku możliwości udzielenia pomocy takiemu podmiotowi ze względu na trudną sytuację finansową.
8. Rekomendujemy opracowanie szczególnych przepisów w zakresie udzielania pomocy instytucjom otoczenia biznesu. Dużym ograniczeniem jest brak regulacji w zakresie dedykowanej pomocy publicznej dla instytucji otoczenia biznesu, które będąc powiązane bezpośrednio z jednostką samorządu terytorialnego będącą organem prowadzącym, jest klasyfikowana jako duże przedsiębiorstwo. Tym samym nie może skorzystać z wielu możliwości wsparcia bądź dopełnić warunków udzielenia pomocy, które ze względu na ich status, są niemożliwe do spełnienia.
9. Uwzględnienie w ramach mechanizmów pomocowych szczególnej sytuacji regionów, które ponoszą w związku z dekarbonizacją gospodarki największe koszty przeobrażeń ekonomicznych, a w efekcie także społecznych (regiony zagrożone zmianami strukturalnymi) jest niezbędne. W opinii województwa śląskiego pomoc publiczna w tym zakresie powinna stanowić jeden z instrumentów, które muszą zostać zastosowane, jako element kompleksowego instrumentarium wsparcia zarówno dla nowego Funduszu

Sprawiedliwej Transformacji, jak dla obecnych funduszy strukturalnych tj. EFRR i FS oraz EFS+. Z tego względu postulujemy, aby projekty, które wpisują się w politykę transformacyjną otrzymywały dodatkową preferencję w formie podwyższonego poziomu dofinansowania. Wydaje się, że zasadne jest wprowadzenie zapisów względem wszystkich przeznaczeń pomocy objętych GBER, przewidujących ustalenie intensywności pomocy jako z góry określonego procentu kosztów kwalifikowalnych. Dodatkowa intensywność pomocy publicznej jest niezbędnym rozwiązaniem pozwalającym na zwiększenie poziomów dofinansowania w przypadku aktualnie już funkcjonujących rodzajów pomocy (np. pomoc dla MŚP, pomoc na infrastrukturę badawczą, pomoc na środki wspierające efektywność energetyczną), przy czym jeśli idzie o sam jej poziom (dodatkowe 25 punktów procentowych) może okazać się w niektórych przypadkach wartością zbyt niską, aby faktycznie zachęcić do inwestycji. Jednocześnie powinno się zatem uwzględnić możliwość łączenia przedmiotowego „ bonusu” dla regionów zagrożonych zmianami strukturalnymi z przewidzianymi już obecnie „bonusami” względem inwestycji na obszarach objętych pomocą, które spełniają warunki określone w art. 107 ust. 3 lit. a Traktatu oraz art. 107 ust. 3 lit. c Traktatu

10. Zasady udzielania pomocy nie są wystarczająco elastyczne. Postulujemy o zwiększenie ich elastyczności. Należy mieć na uwadze, że warunki udzielania pomocy – rodzaje kosztów, na które może być udzielona, typy projektów, intensywność pomocy, itd. są ściśle określone przez rozporządzenia KE bądź też stosowne programy pomocowe. Możliwość kreowania przez regiony odrębnych zasad udzielania pomocy w celu przyciągnięcia inwestycji prywatnych jest bardzo ograniczona. Oczywiście istnieje możliwość notyfikowania odrębnego programu pomocowego dla regionu, jednak jest to proces długotrwały, co utrudnia ewentualne bieżące korygowanie przepisów, i co do zasady musi opierać się na zasadach udzielania pomocy dopuszczonych prawem wspólnotowym, a więc pewne możliwości, np. zwiększonego poziomu dofinansowania czy rozszerzenia katalogu kosztów musiałyby być wcześniej określone w przepisach wspólnotowych.
11. Istnieje także potrzeba odpowiedniego uregulowania kwestii kumulacji pomocy na np. terenach górniczych. Tereny te obejmowane są pomocą na zamykanie kopalń, a następnie pojawiają się podmioty, które na tym samym terenie chcą realizować inwestycje zmierzające do rewitalizacji tych terenów z przeznaczeniem na inne cele. Wydaje się, że ze względu na celowość realizowanych działań w obszarze transformacji, należałoby rozważyć legalność udzielonej pomocy w kontekście podmiotowym, a realizacja inwestycji na terenie objętym wcześniej pomocą na likwidację kopalń, nie powinna uniemożliwiać wsparcia na inwestycje realizowane na tym terenie.